

Cultuurhistorisch rondje 'Nederhorst'

Nederhorst den Berg beschikt, naast kasteel Nederhorst, de kerken en de molen, over een aantal karakteristieke gebouwen. Dit heeft geleid tot het idee om een cultuurhistorische tocht door het dorp op te zetten. Het doel daarbij is: speciale gebouwen en objecten te gaan bekijken. Dit kan te voet of per fiets. De tour start op het plein in het centrum. Een kaart met route is ter oriëntatie bijgevoegd. Uiteraard kunt u ook een deel van de route volgen.

Wij wensen u veel plezier tijdens het rondje "Nederhorst".

Beschrijving bezienswaardige en historische objecten

1. Voorstraat 11

Er zijn aanwijzingen uit de bouwgeschiedenis dat dit huis zeker een van de oudste panden van Nederhorst den Berg is. Het pand is altijd van aanzien geweest en bewoond door vooraanstaande bestuurders. Het monumentale pand kwam in 1971 in het bezit van de familie Spekrijse, die er alles aan heeft gedaan en doet om het pand in goede staat te houden.

2. Voorstraat 33. De Uitvlucht

De Uitvlucht dateert uit circa 1885. Hier woonde tot 1906 dokter J.J. Vis, de oprichter van het 'Witte Kruis' in het dorp. Van 1906 tot 1917 had dokter S. Wartena er zijn praktijk en woning. Wartena zette zich sterk in voor het verbeteren van de gezondheidszorg. Zijn opvolger dokter Van Dongen heeft het pand de naam 'de Uitvlucht' gegeven. Al zeer lang gaat het verhaal over de onderaardse vluchtgang van kasteel Nederhorst naar de Willibrordkerk en de Uitvlucht. Er is vruchteloos naar gezocht. De legende blijft dus een legende. Het Monumentale pand is door de nieuwe bewoners prachtig in stijl verbouwd.

3. Dammerweg 5 - Rooms Katholieke kerk (O.L. Vrouw Hemelvaart)

In de Franse Tijd kwam er godsdienstvrijheid in Nederland. De katholieken bouwden toen in 1811 een eenvoudig kerkje aan de Voorstraat. In 1890 kon, dankzij vele grote en kleine giften, aan de Dammerweg een nieuw godshuis ingewijd worden. Architect Y. Bijvoets, een leerling van P.J.H. Cuypers, ontwierp een neogotische kerk, die de naam kreeg H. Maria Hemelvaart. Door de zorg van velen in verleden en heden staat er een beeldbepalende kerk in een mooie omgeving.

4. Dammerweg 8. Voormalig klooster 'de Voorzienigheid'

In 1936 is dit pand gebouwd en bestemd als R.K.

Klooster. Tot 1976 was het bewoond door de zusters van de Voorzienigheid die ook lesgeven in de naastgelegen R.K. Jozefschool, later de Jozefschool. In 1976 is het klooster verkocht aan personen en gezinnen die samen een woongroep vormden. Nu is het pand verdeeld in twee woningen.

5. Spiegelweg 13. De Zanderijsluis - doorvaart Spiegelplas-Vecht

In 1937 begon de Amsterdamse Ballast Maatschappij (ABM) met de ontzanding van de Spiegelpolder. Aanvankelijk werd het zand via een spoorlijn en een lopende band naar de Vecht gebracht en afgevoerd. In 1942 kreeg de ABM-vergunning tot het aanleggen van een sluis met brug. Toen kon het zand in bakken afgevoerd worden. Brug en sluis werden in 1999 vernieuwd, de karakteristieke klapbrug verdween.

6. Hinderdam 15

Het huis, gelegen langs de Vecht, is niet gebouwd als boerderij, maar had wel die nevenfunctie. Het huis heeft in oorsprong een functie gehad als bakkerij voor Hinderdammers en voor de passerende schippers. Voor het huis lag vanaf 1628 een sluis, waarin de schepen gescht moesten worden en waardoor nogal vertraging ontstond. Dus veel klandizie. In de jaren 60 heeft de familie Joosse het pand gekocht en de omvangrijke restauratie ter hand genomen. Het fraaie pand is nu eigendom van de Hendrick de Keyser Stichting.

7. Hinderdam

Op de grens van Holland en Utrecht werd in 1326 een dam in de Vecht gelegd om het zeewater van de Zuiderzee tegen te houden. Bij de dam ontstond een gehucht. Een eeuw later kwam er een sluis. In 1674 kwam de sluis bij Muiden te liggen. De Hinderdam bleef een verdedigingswerk en werd later onderdeel van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tussen 1780 en 1819 lag er een brug en daarna voer er een pont. In 1949 werd de Spiegelweg aangelegd en werd de Hinderdam een rustig landweggetje. Wat rest van fort Hinderdam zijn overwoekerde ruïnes op een eiland in de Vecht.

8. Hinderdam 4 - Boerderij de Lindenhoeve

De Lindenhoeve, een zogenoemde langhuisboerderij gebouwd rond 1880, ligt fraai in de bocht van de Oude Vecht. Het kenmerk van dit type is: een stal en woonhuis achter elkaar onder een breed dak en met lage zijmuren.

9. Buitenplaats - Petersburg

In 1705 bouwde de Amsterdamse koopman Christoffel Brants een buitenplaats aan de Vecht, die de naam 'Petersburg' kreeg, ter ere van Tsaar Peter de Grote van Rusland. Brants had in het Tsarenrijk veel handelscontacten opgedaan. Tijdens zijn tweede Europese reis, in 1717, verbleef Tsaar Peter enige keren op Petersburg. Rond 1819 werd de buitenplaats afgebroken. Nu herinneren alleen de door het weiland lopende Petersburgseweg en een driehoekige vorm van een stuk land langs de Vecht nog aan de buitenplaats.

10. Eilandseweg - Pontveer

Rond het Eiland loopt de Eilandseweg over de dijk van de Vecht, langs mooie oude boerderijen. Heel vroeger heette de weg Ommendijk. Het Eiland dankt de naam aan de Reevaart. Toen rond 1630 de vaart gegraven werd om de grote bocht bij Nigtevecht af te snijden, werden de Horn- en Kuijerpolder gescheiden van de rest van het dorp. Een brug verbond tot 1970 beide delen. De Vecht kan op de Eilandseweg per pontveer worden overgestoken naar Nigtevecht (voor voetgangers en fietsers).

11. Eilandseweg 11 – Boerderij Dorpzicht

Dorpzicht, bouwjaar rond 1630, is de oudste boerderij van Nederhorst den Berg en heel fraai gelegen langs de Vecht, tegenover het dorp Nigtevecht. Het heeft zowel uitzicht op Nederhorst den Berg als Nigtevecht. De naam Dorpzicht is dan ook dubbel treffend. Het is een Hallenhuisboerderij en is L-vormig, een vorm die langs de Vecht en het Gein vaker voorkomt.

12. Eilandseweg 16 – Boerderij Runderlust

Een oude dijkboerderij uit ca. 1648, fraai aan de rivier de Vecht gelegen, die door de familie Ploegstra wordt gerund sinds 1928. Een echt familiebedrijf. De 3e generatie heeft nu lekker nieuws namelijk, het verkopen van o.a. topvlees van Hollandse bodem.

13. Overmeer

Aan de uitmonding van de Horstermeer in de Vecht ontstond de nederzetting Overmeer. In de Gouden Eeuw waren er drie buitenplaatsen: Schulpenburg, Overmeer en De Nes. Verder was er een brouwerij en een eendenkooi. In de 18de eeuw werden griendteelt en hoepelbuigerijen belangrijk in deze buurtschap en waren er enige blekerijen. Na de oorlog verrees hier de eerste sociale woningbouw en kwamen de eerste dorpsuitbreidingen tot stand.

14. Vreelandseweg - Sluis 't Hemeltje

In 1936 werd het Hilversums Kanaal geopend als de vaarverbinding van Hilversum met de Vecht. De nieuwe sluis 't Hemeltje zorgde voor aansluiting met de Vecht. De sluis dankt de naam aan boerderij 't Hemeltje, die gesloopt is om de sluis aan te leggen, op de grens van Vreeland en Nederhorst den Berg. Aanvankelijk was de verbinding vooral van belang voor de vrachtafvaart naar Hilversum. Tegenwoordig uitsluitend voor de recreatie. In 1987 zijn sluis en brug aangepast aan de moderne eisen. De sluis is in beheer bij de gemeente Hilversum

15. Gemaal Horstermeer

Het Horstermeer was een natuurlijk meer in open verbinding met de Vecht. Rond 1630 ondernam Godard van Reede een poging tot droogmalen. Het mislukte vanwege de toestroom van kwelwater. In 1882 viel het Horstermeer droog dankzij de stoommachine. Drie keer werd de polder geïnundeerd: in 1916, in mei 1940 en in mei 1945. De Horstermeerpolder ligt zeer diep. Daarom moet er dagelijks overtollig water worden overgepompt naar de Vecht. Dit zorgt voor grote kwelstromen vanuit de omliggende gebieden en de Utrechtse Heuvelrug. Het schone en brakke kwelwater zorgt voor een bijzondere natuur.

16. Middenweg 16 - Vliegtuigmonument

Op 15 mei 1943 is een Canadese bommenwerper neergestort in Nederhorst den Berg. De vijf jonge bemanningsleden zijn hierbij om het leven gekomen. Zij zijn op 17 mei 1943 begraven op het erveveld van begraafplaats Rusthof in Leusden. Ter nagedachtenis aan deze vijf jonge helden is, op de plaats waar het vliegtuig neerkwam, een monument geplaatst. De onthulling van het monument is, op 13 september 2019, verricht door een aantal nabestaanden die hiervoor speciaal uit Canada waren overkomen. De muzikale omlijsting rond de onthulling werd verzorgd door de Kapel van de Koninklijke Luchtmacht.

17. Middenweg 32 - Boerderij de Horst

Boerderij de Horst is gebouwd in 1904 en ligt centraal in de Horstermeerpolder. De boerderij heeft een grote visuele impact en bepaalt daarmee in grote mate het historisch aanzicht in dit deel van de polder. De boerderij is gebouwd als veehouderij en is als zodanig nog steeds in gebruik.

18. Horstermeer

In 1902 begonnen enige pioniers met tuinbouw. Na de oorlog verzezen er steeds meer kassen. Geleidelijk aan verdwenen de tuinderijen en kwamen er steeds meer andere bedrijven. Hierdoor werd de polder al snel minder agrarisch. De polder is onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Er liggen plannen om de Horstermeer deels natuurgebied met water te maken.

19. Radioweg - NERA-gebouw (extra lus)

In 1950 werd het Radio Ontvangststation NERA (Nederhorst den Berg Radio) in de Horstermeer geopend. Van hieruit werden, samen met het zendstation Radio Kootwijk, wereldwijd radioverbindingen onderhouden. Het bijzondere gebouw kwam daar vanwege de ruimte en de drassige poldergrond. Architect Röntgen ontwierp een markant bouwwerk in de Wederopbouwstijl. Zeer bijzonder is, dat de NERA zodanig gebouwd is, dat het bij een eventuele inundatie helemaal droog blijft. Ingehaald door de technische ontwikkelingen werd het ontvangststation in de jaren '70 overbodig. Andere overheidsdiensten gebruikten het gebouw nog tot 2005. De Stichting tot behoud NERA-gebouw tracht een nieuwe bestemming te vinden en de toekomst van het gebouw veilig te stellen.

20. Bergsepad - De Goog

Op de grens van Ankeveen en Nederhorst den Berg ligt de kleine buurtschap De Goog, midden in het voormalige verversingsgebied. Tot 1971 liep, vanuit het Centrum van het dorp, het Ankeveensepad dwars door het plassengebied naar Ankeveen. Na de ontzanding van de Spiegelplas is, ter vervanging van deze rechtstreekse verbinding met Ankeveen, het huidige Googpad aangelegd. Dit unieke fiets/wandelpad met mooie doorkijkjes op de Spiegelplas komt uit in de buurtschap Overmeer of bij de Zanderijsluis.

21. Spiegelplas

Door de zandwinning in de Spiegelpolder verdween het oude veenlandschap. Nadat het Googpad rond de polders was aangelegd om de verbindingen in stand te houden, begon in 1971, onder de nodige protesten, de ontzanding van de Blijkpolder en ontstond de Spiegelplas. De plas, die hier en daar zo'n 40 m diep is, staat bekend om de helderheid en goede (zwem) waterkwaliteit.

22. Molen Ankeveensepad

Aan het Ankeveensepad staat een karakteristieke watermolen die in 1632 werd gebouwd. In 1932 raakte de molen overbodig door de komst van een elektrisch gemaal. Al snel sloeg het verval toe. Dankzij een grootscheepse reddingsactie van de vereniging 'Curtevenne' te Kortenhoef werd de molen in 1938 van de ondergang gered. Na de oorlog raakte de molen weer in verval. Totdat in de jaren vijftig de heer Jaap van Mesdag de molen kocht en restaureerde. De molen is na de dood van de heer Mesdag halverwege 2015, verkocht aan de heer Eric Winter, die de restauratie ter hand heeft genomen. Zo is de molen weer een sieraad in het Bergse polderlandschap.

23. Monumentale panden Kerkstraat

Deze straat was eeuwenlang de belangrijkste van het dorp. Hier stonden de kerk en de dorpschool, hier woonden de dominee en de schoolmeester. Na het graven van de Reeveert werd de Voorstraat belangrijker. Daar bouwden de welgestelde grote huizen. De Kerkstraat werd daarna dan ook de Achterstraat of Achterdorp genoemd. Het is nu de meest bekeken straat van Nederhorst den Berg met enige rijksmonumenten uit de 17e eeuw en sinds kort ook gemeentelijke monumenten.

24. Willibrordkerk

Aan het eind van de 8ste eeuw stichtte prediker/missionaris Liudger de Willibrordkerk. De kerk is gebouwd op een zandheuvel. De 'berg' leverde Nederhorst het tweede deel van haar naam. Van hieruit vond de kerstening van de noordelijke Vechtstreek plaats. In de 12de eeuw verrees een kerkje van tufsteen, waarvan de toren en het schip nog over zijn. Het gotische koor werd in de 14de eeuw gebouwd. In 1552 kwam er een aanbouw aan de noordkant. Hier is een deurlijst met inscriptie, waarover veel geleerden zich het hoofd gebroken hebben. Na de Reformatie kwam de kerk in handen van de hervormden. In 2007 vond een grootscheepse restauratie van het interieur plaats, die de kerk weer in de oorspronkelijke staat bracht.

25. Kasteel Nederhorst

Aan dit kasteel, rond 1260 gesticht als burcht, dankt het dorp het eerste deel van haar naam. Van 1301 tot 1560 was Nederhorst bezit van de familie Van der Horst. Een belangrijke eigenaar was Godard van Reede, die in de 17de eeuw in de Staten van Utrecht zat. Van Reede liet de Reeveert graven, deed de eerste poging het Horstermeer droog te leggen en gaf het kasteel rond 1633 haar huidige aanzien. In het Rampjaar 1672 werd het kasteel deels verwoest én herbouwd. Het statige toegangshek in Lodewijk XIV-stijl dateert van ca. 1730. Eind 19e eeuw waren de Dames Warin de bewoonsters. Na een periode van verval werd Nederhorst vanaf 1960 gerestaureerd door de heer Jan Jonker. Een felle brand in 1971 legde het kasteel grotendeels in de as, maar

weer herrees Nederhorst. Het kasteel is nu eigendom van Stadsherstel Amsterdam. Momenteel wordt het grondig gerestaureerd en geschikt gemaakt voor particuliere bewoning.

Tip: ook aan te bevelen de Fotobordenroute: "Vroeger en Nu"

De Historische Kring heeft een 'Vroeger en Nu' wandeling gerealiseerd. In totaal staan er 52 borden verspreid in het dorp, met foto's hoe de plek waar ze staan er vroeger uit zag. De beschrijvingen en de foto's op de borden brengen de historie van het dorp weer tot leven. Daarnaast zijn de borden, voor meer foto's en gesproken achtergrondinformatie, voorzien van een QR-code. Een bord met de plattegrond, waarop alle locaties van de borden zijn aangegeven, is geplaatst op het Willie Dasplein in het centrum. Deze plattegrond toont de locatie van alle borden die deel uitmaken van de wandeling. De wandeling kan bij ieder bord begonnen worden, er is geen bepaald begin- of eindpunt
